

АНОТАЦІЯ

Сорочинська І. Р. Логіко-семіотичне моделювання педагогічних афоризмів в англійській, італійській та українській мовах. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії за спеціальністю 035 Філологія. – Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, Київ, 2020.

Зміст анотації

У дисертації *розроблено* новий логіко-семіотичний підхід до моделювання педагогічних афоризмів (ПА) у неблизькоспоріднених мовах, тобто побудови логіко-семіотичних моделей (ЛСМ) ПА в англійській, італійській та українській мовах. *Визначено* спільні та відмінні ЛСМ у трьох досліджуваних мовах.

Уточнено тлумачення афоризму на тлі суміжних термінів (*афористичний вислів, максима, сентенція, апофегма, гнома, крилаті слова, фраза, висловлювання, паремія, гуморизм, каламбур, парадокс, прислів'я, приказка*).

Запропоновано визначення поняття 'педагогічного афоризму' як лаконічно висловленої, завершеної індивідуально авторської думки (незалежно від первинності / вторинності авторства), дотичної до проблем педагогіки як науки та освітнього процесу загалом, якому притаманна особлива структура, завдяки чому він відтворюється у мовленнєвій діяльності носіїв різних мов і спонукає до роздумів і формування власних суджень.

Установлено, що структуру ПА доцільно моделювати на основі фреймів з урахуванням членування педагогічного простору (концептосфери) на ключові концепти (ПЕДАГОГІКА, УЧИТЕЛЬ, УЧЕНЬ).

За результатами етимологічного аналізу базових номінацій концепту ПЕДАГОГІКА (англ.) *pedagogy* / (італ.) *pedagogia* / (укр.) *педагогіка* встановлено факт їхнього запозичення з грецької мови, що у свідомості носіїв усіх трьох мов демонструє спільне архетипне уявлення про педагогіку як про процес виховання/навчання, що здійснює певна особа. Дефініційний аналіз зазначених номінацій виявляє 29 ЛСВ (із ланцюжковими зв'язками між ними), з яких прототипними

для англійської мови є 5 ЛСВ, для італійської – 2, для української – 2. На основі зіставлення прототипних ЛСВ виокремлено один спільний тип, притаманний усім трьом мовам – *наука про навчання*.

Послідовно реалізовано метододогічні етапи виокремлення ключового концепту УЧИТЕЛЬ (М) у педагогічному просторі для подальшого логіко-семіотичного моделювання фрагментів ПА, що його об'єктивують.

Встановлено, що процес навчання є неможливим без головного суб'єкта (який здійснює виховний та навчальний вплив) – *учителя*, що логічно впливає з розгляду ЛСВ для поняття '*педагогіка*' і компонентного аналізу таких лексичних одиниць, як: (англ.) *teaching* / (італ.) *l'educazione, la formazione, l'insegnamento* / (укр.) *навчання, виховання, освіта*.

Виявлено наявність у ПА вербалізаторів імені концепту УЧИТЕЛЬ в англійській, італійській та українській мовах: (англ.) *teacher, professor, educator, schoolmaster*; (італ.) *il maestro, il pedagogo, l'educatore, l'isegnante, il professore, il docente, lo studioso*; (укр.) *учитель/учителька, педагог, вихователь, викладач, освітній працівник*, які слугують наповненням слотів ЛСМ ПА. Відповідно до інтерпретації результатів етимологічного аналізу базових лексем (*teacher / maestro / учитель*) встановлено розбіжність архетипних уявлень про вчителя у давніх англійців, італійців та українців, проте дані дефініційного аналізу вищенаведених лексичних одиниць на основі сучасних довідкових джерел свідчать про аналогічність розуміння ролі вчителя носіями трьох неблизькоспоріднених мов, а саме як *особи (авторитетної / кваліфікованої), яка здійснює викладацьку / навчальну діяльність у межах певного навчального закладу (насамперед, школи), оскільки має значні заслуги або ж звання (у науці / освітній сфері / мистецтві)*.

Ідентифіковано 5 базових ЛСМ ПА в англійській, італійській, українській мовах: таксономічну, предметну, компаративну, посесивну, акціональну. Ці п'ять ЛСМ репрезентовано варіантами (афірмативним, заперечним, зворотним афірмативним, зворотним заперечним) і/або схемами (кваліфікативною, локативною, контактної дії, циклічної дії, безконтактної дії, розширеної контактної дії (стимулу), розширеної контактної дії (сирконстант), зворотної

контактної дії, заперечної безконтактної дії, зворотної заперечної контактної дії (із загальною кількістю – 27 схем для предметної та акціональної ЛСМ: (англ.) 9, (італ.) 10, (укр.) 8). Загальна кількість моделей складає 51 одиницю: (англ.) 18, (італ.) 19, (укр.) 14. Об'єкти в межах утворених ЛСМ пов'язані між собою за допомогою низки логічних операторів: $\exists$; $\forall$; $(-)\exists$; $(-)\forall$; $\approx\exists$; $\approx\forall$; $\exists_{\chi}$; $\forall_{\chi}$; $(-)\exists_{\chi}$; $(-)\forall_{\chi}$; $\subseteq$; $(-)\subseteq$; $\rightarrow$; $(-)\rightarrow$; $\leftarrow$; $(-)\leftarrow$.

Побудовано генералізовану **таксономічну ЛСМ** [М (агенс) $(-)\exists$ / $\forall$ ХТОСЬ/ЩОСЬ (роль)] / [ХТОСЬ/ЩОСЬ (індивід/об'єкт) $(-)\exists$ / $\forall$ М (роль)] на основі 154 ПА, яку репрезентовано 4 варіантами: афірмативним (англ. / італ. / укр.) [М $\exists$ ХТОСЬ/ЩОСЬ (роль)] / (укр.) [М $\forall$ ХТОСЬ/ЩОСЬ (роль)], заперечним (англ. / італ. / укр.) [М $-)\exists$ ХТОСЬ/ЩОСЬ (роль)], зворотним афірмативним (англ. / італ. / укр.) [ХТОСЬ/ЩОСЬ (індивід/об'єкт) $\exists$ М (роль)] / (англ. / італ.) [ХТОСЬ/ЩОСЬ (індивід/об'єкт) $\forall$ М (роль)] та зворотним заперечним (англ. / італ.) [ХТОСЬ/ЩОСЬ (індивід/об'єкт) $-)\exists$ М (роль)]. Встановлені варіанти відтворюють здатність позиції учителя (як одного із суб'єктів афористичних одиниць) переміщуватися в межах конструкту, а отже, займати різні позиції: ініціальну агенса / фінальну ролі, або навпаки.

Представлено генералізовану **компаративну ЛСМ** [М (референт) $\approx\exists$ ХТОСЬ/ЩОСЬ (корелят)] / [ХТОСЬ (референт) $\approx\forall$ М (корелят)] на основі 27 ПА, яку репрезентовано 2 варіантами: афірмативним (англ. / укр.) [М (референт) $\approx\exists$ ХТОСЬ/ЩОСЬ (корелят)]; зворотним (італ.) [ХТОСЬ (референт) $\approx\forall$ М (корелят)]. Визначені варіанти реалізуються завдяки метафоричному перенесенню на основі порівняння учителя з цілою низкою інших об'єктів / суб'єктів, що не завжди є дотичними до сфери освіти.

Запропоновано генералізовану **посесивну ЛСМ** [М (власник) $(-)\subseteq$ ХТОСЬ/ЩОСЬ (власність)] / [ХТОСЬ (власник) $\subseteq$ М (власність)] на основі 60 ПА, яку репрезентовано 3 варіантами: афірмативним (англ. / італ. / укр.) [М (власник) $\subseteq$ ХТОСЬ/ЩОСЬ (власність)]; заперечним (англ. / італ.) [М (власник) $-)\subseteq$ ХТОСЬ/ЩОСЬ (власність)]; зворотним (англ. / італ.) [ХТОСЬ (власник) $\subseteq$ М (власність)]. У варіантах посесивної моделі відображено відносини 'умовної' власності через низку об'єктів / суб'єктів, де учитель (М)

у структурі ПА може бути наділений як однією, так і іншою функцією (власник – власність).

Сконструйовано генералізовану **предметну ЛСМ** [М $\exists$ / $\forall$ ТАКИЙ (якість)] / [М $\exists_x$ / $(-)\exists_x$ ТАМ (місце)] на основі 72 ПА, яку репрезентовано двома варіантами (афірмативним та заперечним) та трьома різновидами схем: афірмативним варіантом кваліфікативної схеми [М $\exists$ ТАКИЙ (якість)] / [М $\forall$ ТАКИЙ (якість)] (6 схем в англ. / італ. / укр.); афірмативним варіантом локативної схеми [М $\exists_x$ ТАМ (місце)] (3 схеми в англ. / італ. / укр.); заперечним варіантом локативної схеми [М $-\exists_x$ ТАМ (місце)] (1 схема в італ.). Учителя в межах цієї ЛСМ наділено якісними та буттєво-локативними ознаками.

Побудовано генералізовану **акціональну ЛСМ** [М (агенс) $\rightarrow$ / $(-)\rightarrow$ ХТОСЬ/ЩОСЬ (пацієнс) + Prop/Instr ЩОСЬ (ціль/інструмент)] / [ХТОСЬ/ЩОСЬ (агенс) $\leftarrow$ / $(-)\leftarrow$ М (пацієнс)] на основі 88 ПА, що реалізується у 4 варіантах і схемах (із загальною кількістю – 17: (англ.) – 6 / (італ.) – 6 / (укр.) – 5) за різновидом дії: афірмативні варіанти схеми контактної дії (англ. / італ. / укр.) [М (агенс) $\rightarrow$ ХТОСЬ/ЩОСЬ (пацієнс)]; безконтактної дії (англ. / італ.) [М (агенс) $\rightarrow$]; циклічної дії (англ. / укр.) [М (агенс) $\rightarrow$ М (пацієнс)]; розширеної контактної дії (стимул) (англ. / італ. / укр.) [М (агенс) $\rightarrow$ ХТОСЬ/ЩОСЬ (пацієнс) + Prop ЩОСЬ (ціль)]; розширеної контактної дії (сирконстант) (англ. / укр.) [М (агенс) $\rightarrow$ ХТОСЬ/ЩОСЬ (пацієнс) + Instr ЩОСЬ (інструмент)]; заперечний варіант схеми безконтактної дії (італ.) [М (агенс) $(-)\rightarrow$]; зворотний варіант схеми контактної дії (англ. / італ. / укр.) [ХТОСЬ/ЩОСЬ (агенс) $\leftarrow$ М (пацієнс)]; зворотний варіант схеми заперечної контактної дії (італ.) [ХТОСЬ (агенс) $(-)\leftarrow$ М (пацієнс)].

Визначено тенденцію до позначення зв'язків між агенсом та пацієнсом (учителем та іншими об'єктами / суб'єктами у ЛСМ) за допомогою 14 предикативних дієслівних одиниць (5 в англ. / 5 в італ. / 4 в укр.): (англ.) *to be* (85) / (італ.) *essere* (49) / (укр.) *бути* (50) (наповнення слотів [$(-)\exists$ / $\forall$] таксономічної ЛСМ, слотів [$\approx\exists$ / $\approx\forall$] компаративної ЛСМ, слотів [$\exists$ / $\forall$] / [$\exists_x$ / $-\exists_x$] предметної ЛСМ); (англ.) *to have* (13) / (італ.) *avere* (12) / (укр.) *мати* (9) (наповнення слотів [$(-)\subseteq$] посесивної ЛСМ); (англ.) *to tell* (5) / *to make* (4) /

to work (4), (італ.) *amare* (5) / *esistere* (4) / *insegnare* (4), (укр.) *виховувати* (8) / *любити* (4) (наповнення слотів [$\rightarrow$ / $(-)\rightarrow$] / [$\leftarrow$ / $(-)\leftarrow$] акціональної ЛСМ).

Зіставлення варіантів акціональної ЛСМ в англійській, італійській та українській мові виявило прототипні схеми для окремих мов:

– в англійській мові: схема безконтактної дії [М (агенс) $\rightarrow$] (6 ПА), схема розширеної контактної дії (сирконстант) [М (агенс) $\rightarrow$ ХТОСЬ/ЩОСЬ (пацієнс) + Instr ЩОСЬ (інструмент)] (6 ПА); схема розширеної контактної дії (стимул) [М (агенс) $\rightarrow$ ХТОСЬ/ЩОСЬ (пацієнс) + Prop ЩОСЬ (ціль)] (6 ПА);

– в італійській мові: схема контактної дії [М (агенс) $\rightarrow$ ХТОСЬ/ЩОСЬ (пацієнс)] (9 ПА); схема зворотної афірмативної контактної дії [ХТОСЬ (агенс) $\leftarrow$ М (пацієнс)] (9 ПА);

– в українській мові: схема розширеної контактної дії (стимул) [М (агенс) $\rightarrow$ ХТОСЬ/ЩОСЬ (пацієнс) + Prop ЩОСЬ (ціль)] (8 ПА).

Із загальної кількості варіантів 51 ЛСМ в англійській, італійській та українській мові:

– характерними для італійської мови є чотири моделі: зворотний варіант компаративної ЛСМ [ХТОСЬ (референт) $\approx \forall$ М (корелят)]; заперечний варіант локативної схеми предметної ЛСМ [М $\neg \exists_x$ ТАМ (місце)]; схема заперечної безконтактної дії акціональної ЛСМ [М (агенс) $(-)\rightarrow$]; схема зворотної заперечної контактної дії акціональної ЛСМ [ХТОСЬ (агенс) $(-)\leftarrow$ М (пацієнс)];

– характерними для української мови є одна модель: афірмативний варіант таксономічної ЛСМ [М $\forall$ ХТОСЬ/ЩОСЬ (роль)];

– лакунарними в італійській мові є три моделі: афірмативний варіант компаративної ЛСМ [М (референт) $\approx \exists$ ХТОСЬ/ЩОСЬ]; схема циклічної дії акціональної ЛСМ [М (агенс) $\rightarrow$ М (пацієнс)]; схема розширеної контактної дії (сирконстант) акціональної ЛСМ [М (агенс) $\rightarrow$ ХТОСЬ/ЩОСЬ (пацієнс) + Instr ЩОСЬ (інструмент)];

– лакунарними в українській мові є п'ять моделей: зворотний афірмативний варіант таксономічної ЛСМ [ХТОСЬ/ЩОСЬ (індивід/об'єкт) $\forall$ М (роль)]; зворотний заперечний варіант таксономічної ЛСМ [ХТОСЬ/ЩОСЬ (індивід/об'єкт) $\neg \exists$ М (роль)]; заперечний варіант посесивної ЛСМ [М (власник)

– $\subseteq$ ХТОСЬ/ЩОСЬ (власність)]; зворотний варіант посесивної ЛСМ [ХТОСЬ (власник) $\subseteq$ М (власність)]; схема безконтактної дії акціональної ЛСМ [М (агенс) $\rightarrow$].

Задля систематизації лексичного наповнення слотів ([М] / [М (роль)] / [ХТОСЬ/ЩОСЬ (роль)] / [ХТОСЬ/ЩОСЬ (індивід/об'єкт)]) таксономічної ЛСМ та слотів [ХТОСЬ/ЩОСЬ (корелят)] / [ХТОСЬ (референт)] / [М (референт)] / [М (корелят)] компаративної ЛСМ ПА об'єктивації концепту УЧИТЕЛЬ запропоновано власну класифікацію *Рольової структури особистості Учителя* (PCOУ), у межах якої виокремлені лексичні одиниці розподілено на 11 груп, спираючись на метод опозицій (тотожність / протилежність ознак). Встановлено, що у наповненні слотів таксономічної ЛСМ спільною для трьох мов є одна група PCOУ – *педагогічний діяч*, що відмічена вживанням лексем на позначення професії учителя (по 50% у кожній мові). Характерними для англійської мови є дві групи PCOУ: *метафоричний образ* (14,7%), *займенники різних класів* (12,9%); для італійської мови – дві групи: *персона / займенники різних класів* (по 10,3%); для української мови – дві групи: *метафоричний образ* (10,5%), *родина* (7,1%). Специфічним для українських ПА є *образ вогню/світла* у групі *метафоричний образ*, що в англійських і італійських ПА є лакунарним.

Задля систематизації лексичного наповнення слотів [ХТОСЬ/ЩОСЬ (корелят)] / [ХТОСЬ (референт)] компаративної ЛСМ виявлені лексеми класифіковано на два типи: *людина (учитель) як об'єкт / суб'єкт живої природи*; *людина (учитель) як об'єкт неживої природи*, залежно від природи самого об'єкта / суб'єкта порівняння / зіставлення.

Лексичне наповнення слотів [М (власність)] та [ХТОСЬ/ЩОСЬ (власність)] посесивної ЛСМ систематизовано відповідно до характеристики об'єктів / суб'єктів 'умовної' власності на три групи: *живі об'єкти власності*, *об'єкти матеріальної власності*, *об'єкти інтелектуальної власності*. Встановлено домінування у всіх трьох мовах дослідження групи *об'єктів інтелектуальної власності* (56% (англ.) / 62% (італ.) / 61% (укр.)). Специфічним для італійської мови є відсутність лексем на позначення *об'єктів матеріальної власності*.

У межах предметної ЛСМ (кваліфікативної схеми) запропоновано класифікацію учителя відносно його особистісних / професійних рис, що впливають на навчальний процес: *учень – особистість учителя, професія – навчальний заклад*.

Для всіх ЛСМ ПА характерним є заповнення слотів, позначених логічними операторами ($[(-)\exists / \forall]$ / $[\exists / \forall]$ / $[\exists_\chi / (-)\exists_\chi]$ / $[\approx\exists / \approx\forall]$ / $[(-)\subseteq]$ / $[\rightarrow / (-)\rightarrow]$ / $[\leftarrow / (-)\leftarrow]$), дієслівною лексикою певних семантичних класів. Розроблена класифікація включає 15 різних семантичних класів дієслів (СКД). Визначено 3 СКД з максимальною частотою вживання: СКД *буття / існування* (англ. – 54,5% / італ. – 47,4% / укр. – 45,9 %); СКД *соціальних відносин та впливів* (англ. – 8,3% / італ. – 15,3% / укр. – 13,5%); СКД *володіння* (англ. – 8,3% / італ. – 10,2% / укр. – 8,1%). Найчастотніші для англійської мови: *to tell* (5) (СКД мовленнєвої діяльності) та *to make* (4) / *to work* (4) (СКД якісного стану (процесу)) слоти $[\rightarrow / (-)\rightarrow]$ / $[\leftarrow]$ акціональної ЛСМ; для італійської мови: *amare* (5) (СКД емоційно-психічного стану) та *insegnare* (4) (СКД соціальних відносин та впливів) слоти $[\rightarrow]$ / $[\leftarrow]$ акціональної ЛСМ; *esistere* (4) (СКД буття / існування) слоти $[(-)\exists]$ таксономічної ЛСМ; для української мови: *виховувати* (8) (СКД соціальних відносин та впливів) слоти $[\rightarrow / (-)\rightarrow]$ / $[(-)\leftarrow]$ та *любити* (4) (СКД емоційно-психічного стану) слоти $[\rightarrow / (-)\rightarrow]$ акціональної ЛСМ.

У результаті зроблено висновок, що для англійців, італійців та українців спільним є розуміння ключового статусу постаті учителя у навчальному та виховному процесі сучасності, але кожна лінгвокультура (у вигляді ПА у нашому дослідженні) демонструє розмаїття його відображення не тільки за допомогою лінгвальних засобів, а й на глибинному мисленнєво-мовленнєвому рівні, представленим у межах цієї роботи ЛСМ. Такі висновки ґрунтуються на аналізі 5 генералізованих для трьох мов ЛСМ, де основним суб'єктом визначено учителя (М), що зазнає впливу та здійснює його сам на множину суб'єктів / об'єктів – складових або дотичних до педагогічного процесу. Характерним для української культури є приділення більшої уваги різноманіттю рольових проявів постаті учителя окрім його професійних звань, на відміну від англійської та італійської культур.

Перспективу подальшого дослідження вбачаємо в побудові логіко-семіотичних моделей ПА об'єктивації концепту УЧЕНЬ в англійській, італійській, українській мовах, що уможливить аналіз ПА з позиції ще одного суб'єкта педагогічного процесу – учня, на якого поширюється педагогічний вплив.

Ключові слова: логіко-семіотичне моделювання, педагогічний афоризм, концепт ПЕДАГОГІКА, концепт УЧИТЕЛЬ, логіко-семіотична модель (ЛСМ), логічний оператор, таксономічна ЛСМ, компаративна ЛСМ, предметна ЛСМ, посесивна ЛСМ, акціональна ЛСМ.

ABSTRACT

Sorochynska I. R. Logical and Semiotic Modelling of Pedagogical Aphorisms in English, Italian, and Ukrainian. – Qualifying Academic Paper. Manuscript.

Thesis for the degree of the higher education of Doctor of Philosophy, Specialty 035 Philology. – National Pedagogical Dragomanov University, Kyiv, 2020.

Abstract content

The thesis offers a new logical and semiotic approach to modelling of pedagogical aphorisms (PAs) in far-related languages, i.e. to building logical and semiotic models (LSMs) of PAs in English, Italian, and Ukrainian. Common and specific LSM were identified in the three studied languages.

The notion *aphorism* is differentiated from such related terms as *aphoristic expression, maxim, sentence, apothegm, gnome, winged words, phrase, utterance, paremia, humor, pun, paradox, proverb, and saying*.

In the thesis *pedagogical aphorism* is defined as a concisely expressed and completed individual author's thought (irrespective of the primary / secondary authorship), concerning the problems of pedagogy as of both a science and an educational process, that has a special structure. The latter makes it possible to be reproduced in speech of different languages speakers, as well as induces reflection and building own judgments.

The results of the thesis prove that the structure of PAs should be modelled based on framing, taking into account the division of pedagogical space (conceptual sphere) into such key concepts as PEDAGOGY, TEACHER, and STUDENT / PUPIL.

Interpretation of the results of etymological analysis of the basic nominations of concept PEDAGOGY ((Eng.) *pedagogy* / (It.) *pedagogia* / (Ukr.) *nedagogika*) confirms the fact of their borrowing from Greek, which in its turn demonstrates the common archetypical image of pedagogy as a process of education / teaching carried out by a certain person in the consciousness of all three languages speakers. The definitional analysis of the abovementioned nominations reveals 29 lexical and semantic variants (with chain links between them), 5 of which are prototypical English, 2 – for Italian,

the other 2 – for Ukrainian. Contrasting of prototypical lexical and semantic variants gives one common type to all three languages which is *the science of teaching*.

Further logical and semiotic modelling of PAs fragments that objectify the pedagogical space determined following logically developed methodological stages of singling out the key concept TEACHER (M).

Logically following the consideration of lexical and semantic variants for the notion ‘pedagogy’ and the results of componential analysis of such lexical units as (Eng.) *teaching* / (It.) *l’educazione, la formazione, l’insegnamento* / (Ukr.) *навчання, виховання, освіта*, it was found out that the educational process is impossible without its main subject (which makes both an educational and teaching influence) – *the teacher*.

The analysed PAs contain different verbalisers of the name of the concept TEACHER in English, Italian, and Ukrainian, namely: (Eng.) *teacher, professor, educator, schoolmaster*; (It.) *il maestro, il pedagogo, l’educatore, l’insegnante, il professore, il docente, lo studioso*; (Ukr.) *учитель/учителька, педагог, вихователь, викладач, освітній працівник*, which can fill the LSMs slots of such PAs. Interpretation of etymological analysis results for basic lexemes (*teacher / maestro / учитель*) reveals the difference of archetypical images about the teacher in the consciousness of the ancient English, Italians, and Ukrainians. However, the results of the definitinal analysis of the abovementioned lexical units based on the contemporary reference sources fix similarity in understanding the teacher’s role by the speakers of all three far-related languages – *as of a person (competent / qualified) who carries out the teaching / educational activity at a certain educational institution (first and foremost at school) so far as he / she has significant merits or titles (in science / educational sphere / art)*.

In the thesis there were identified 5 basic LSMs of PAs in English, Italian, and Ukrainian: taxonomic, notional, comparative, possessive, and actional ones. These five LSMs are represented by various variants (affirmative, negative, reverse affirmative, and reverse negative) and/or schemes (qualitative, locative, of contact action, of cyclic action, of contact-free action, of extended contact action (stimulus), of extended contact action (circonstant), of reverse action, of negative contact-free action, of

reverse negative contact action (with a total of 27 schemes for notional and actional LSMs: (Eng.) 9, (It.) 10, (Ukr.) 8). The total number of models makes 51 units: (Eng.) 18, (It.) 19, (Ukr.) 14. Objects within the built LSMs are linked with a help of various logical operators: $\exists$; $\forall$; $(-)\exists$; $(-)\forall$; $\approx\exists$; $\approx\forall$; $\exists_x$; $\forall_x$; $(-)\exists_x$; $(-)\forall_x$; $\subseteq$; $(-)\subseteq$; $\rightarrow$; $(-)\rightarrow$; $\leftarrow$; $(-)\leftarrow$.

The generalized **taxonomic LSM** [M (agent) $(-)\exists$ / $\forall$ SOMEONE/SOMETHING (role)] / [SOMEONE/SOMETHING (individual/object) $(-)\exists$ / $\forall$ M (role)] was built based on 154 PAs. It is represented by 4 variants: affirmative (Eng. / It. / Ukr.) [M $\exists$ SOMEONE/SOMETHING (role)] / (Ukr.) [M $\forall$ SOMEONE/SOMETHING (role)], negative (Eng. / It. / Ukr.) [M $-)\exists$ SOMEONE/SOMETHING (role)], reverse affirmative (Eng. / It. / Ukr.) [SOMEONE/SOMETHING (individual/object) $\exists$ M (role)] / (Eng. / It.) [SOMEONE/SOMETHING (individual/object) $\forall$ M (role)], and reverse negative (Eng. / It.) [SOMEONE/SOMETHING (individual/object) $-)\exists$ M (role)]. These variants reflect the possibility of the teacher's position (as one of the subjects of aphorism) to be changed within the model, and therefore to occupy different positions: the initial of an agent / the final of a role, or vice versa.

The generalized **comparative LSM** [M (referent) $\approx\exists$ SOMEONE/SOMETHING (correlate)] / [SOMEONE (referent) $\approx\forall$ M (correlate)] was built based on 27 PAs. It is represented by 2 variants: affirmative (Eng. / Ukr.) [M (referent) $\approx\exists$ SOMEONE/SOMETHING (correlate)] and reverse (It.) [SOMEONE (referent) $\approx\forall$ M (correlate)]. The identified variants are realized through the metaphorical transfer by means of the teacher's comparison with a number of other objects / subjects not always relevant to the field of education.

The generalized **possessive LSM** [M (owner) $(-)\subseteq$ SOMEONE/SOMETHING (property)] / [SOMEONE (owner) $\subseteq$ M (property)] was built based on 60 PAs. It is represented by 3 variants: affirmative (Eng. / It. / Ukr.) [M (owner) $\subseteq$ SOMEONE/SOMETHING (property)]; negative (Eng. / It.) [M (owner) $-)\subseteq$ SOMEONE/SOMETHING (property)]; reverse (Eng. / It.) [SOMEONE (owner) $\subseteq$ M (property)]. The variants of the possessive model reflect the relationship of

‘conventional’ ownership through a number of objects / subjects, where the teacher (M) in PAs structure can be endowed with one or another function (owner – property).

The generalized **notional LSM** [$M \exists / \forall$ SUCH (quality)] / [$M \exists_x / (-)\exists_x$ THERE (place)] was built based on 72 PAs. It is represented by 2 variants (affirmative and negative) and 3 kinds of schemes: affirmative variant of the qualitative scheme [$M \exists$ SUCH (quality)] / [$M \forall$ SUCH (quality)] (6 schemes in Eng. / It. / Ukr.); affirmative variant of the locative scheme [$M \exists_x$ THERE (place)] (3 schemes in Eng. / It. / Ukr.); negative variant of the locative scheme [$M - \exists_x$ THERE (place)] (1 scheme in It.). The teacher within the notional LSM is characterised with qualitative and existential-locative features.

The generalized **actional LSM** [M (agent) $\rightarrow$ / $(-)\rightarrow$ SOMEONE/SOMETHING (patient) + Prop/Instr SOMETHING (goal/tool)] / [$SOMEONE/SOMETHING$ (agent) $\leftarrow$ / $(-)\leftarrow$ M (patient)] was built based on 88 PAs. It is realized by 4 variants and schemes (with a total number of 17: (Eng.) – 6 / (It.) – 6 / (Ukr.) – 5) by the type of action: affirmative variants of the contact action scheme (Eng. / It. / Ukr.) [M (agent) $\rightarrow$ SOMEONE/SOMETHING (patient)]; contact-free action (Eng. / It.) [M (agent) $\rightarrow$]; cyclic action (Eng. / Ukr.) [M (agent) $\rightarrow$ M (patient)]; extended contact action (stimulus) (Eng. / It. / Ukr.) [M (agent) $\rightarrow$ SOMEONE/SOMETHING (patient) + Prop SOMETHING (goal)]; extended contact action (circonstant) [Eng. / Ukr.] [M (agent) $\rightarrow$ SOMEONE/SOMETHING (patient) + Instr SOMETHING (instrument)]; negative variant of the contact-free action scheme (It.) [M (agent) $(-)\rightarrow$]; reverse variant of the contact action scheme (Eng. / It. / Ukr.) [$SOMEONE/SOMETHING$ (agent) $\leftarrow$ M (patient)]; reverse variant of the negative contact action scheme (It.) [$SOMEONE$ (agent) $(-)\leftarrow$ M (patient)].

The agent and the patient (the teacher and the other objects / subjects within LSM) are normally connected with the following 14 predicative verb units (5 in Eng. / 5 in It. / 4 in Ukr.): (Eng.) *to be* (85) / (It.) *essere* (49) / (Ukr.) *б̆yту* (50) for the taxonomic LSM slots [$(-)\exists / \forall$], the comparative LSM slots [$\approx\exists / \approx\forall$], the notional LSM slots [$\exists / \forall$] / [$\exists_x / -\exists_x$]; (Eng.) *to have* (13) / (It.) *avere* (12) / (Ukr.) *маму* (9) for the possessive LSM slots [$(-)\subseteq$]; (Eng.) *to tell* (5) / *to make* (4) / *to work* (4), (It.) *amare*

(5) / *esistere* (4) / *insegnare* (4), (Ukr.) *виховувати* (8) / *любити* (4) for the actional LSM slots [$\rightarrow$ / $(-)\rightarrow$] / [$\leftarrow$ / $(-)\leftarrow$].

The contrasting of the actional LSM variants in English, Italian, and Ukrainian revealed prototypical schemes for each language:

– *in English*: the contact-free action scheme [M (agent) $\rightarrow$] (6 PAs), the extended contact action (circonstant) scheme [M (agent) $\rightarrow$ SOMEONE/SOMETHING (patient) + Instr SOMETHING (tool)] (6 PAs); the extended contact action (stimulus) scheme [M (agent) $\rightarrow$ SOMEONE/SOMETHING (patient) + Prop SOMETHING (goal)] (6 PAs);

– *in Italian*: the contact action scheme [M (agent) $\rightarrow$ SOMEONE/SOMETHING (patient)] (9 PAs); the reverse affirmative contact action scheme [SOMEONE (agent) $\leftarrow$ M (patient)] (9 PAs);

– *in Ukrainian*: the extended contact action (stimulus) scheme [M (agent) $\rightarrow$ SOMEONE/SOMETHING (patient) + Prop SOMETHING (goal)] (8 PAs).

With a total number of 51 LSM variants in English, Italian and Ukrainian:

– *four models are typical of Italian*: the reverse variant of the comparative LSM [SOMEONE (referent) $\approx\forall$ M (correlate)]; the negative variant of the locative scheme of the notional LSM [M $\neg\exists_x$ THERE (place)]; the negative contact-free action scheme of the actional LSM [M (agent) $(-)\rightarrow$]; the reverse negative contact action scheme of the actional LSM [SOMEONE (agent) $(-)\leftarrow$ M (patient)];

– *one model is typical of Ukrainian*: the affirmative variant of the taxonomic LSM [M $\forall$ SOMEONE/SOMETHING (role)];

– *three models are absent in Italian*: the affirmative variant of the comparative LSM [M (referent) $\approx\exists$ SOMEONE/SOMETHING]; the cyclic action scheme of the actional LSM [M (agent) $\rightarrow$ M (patient)]; the extended contact action (circonstant) of the actional LSM [M (agent) $\rightarrow$ SOMEONE/SOMETHING (patient) + Instr SOMETHING (tool)];

– *five models are absent in Ukrainian*: the reverse affirmative variant of the taxonomic LSM [SOMEONE/SOMETHING (individual/object) $\forall$ M (role)]; the reverse negative variant of the taxonomic LSM [SOMEONE/SOMETHING (individual/object) $\neg\exists$ M (role)]; the negative variant of the possessive LSM [M

(owner) $-\subseteq$ SOMEONE/SOMETHING (property)]; the reverse variant of the possessive LSM [SOMEONE (owner) $\subseteq$ M (property)]; the contact-free action scheme of the actional LSM [M (agent) $\rightarrow$].

In order to systematize the lexical content of the taxonomic LSM slots [[M] / [M (role)] / [SOMEONE/SOMETHING (role)] / [SOMEONE/SOMETHING (individual/object)]] and the comparative LSM slots [SOMEONE/SOMETHING (correlate)] / [SOMEONE (referent)] / [M (referent)] / [M (correlate)] of PA objectification of the concept TEACHER, we proposed our own classification of the *Role Structure of the Teacher's Personality* (RSTP), within which the selected lexical units were divided into 11 groups, based on the method of oppositions (similar / opposed features). As a result, it was established that in all three languages one common group of RSTP – *a pedagogical figure* could fill the taxonomic LSM slots. It was revealed through the use of lexemes denoting the teacher's profession (50% in each language). There are two typical groups of RSTP in English: *metaphorical image* (14,7%), *pronouns of different classes* (12,9%); two in Italian: *person / pronouns of different classes* (10,3% each); two in Ukrainian: *metaphorical image* (10,5%), *family* (7,1%). Ukrainian PAs are also characterized by *the image of fire / light* in the group of *metaphorical image*, which in the English and Italian PAs is lacunar.

In order to systematize the lexical content of the comparative LSM slots [SOMEONE/SOMETHING (correlate)] / [SOMEONE (referent)] the identified lexemes were classified into two types: a human being (teacher) *as an object / subject of animate nature*; a human being (teacher) *as an object of inanimate nature*, depending on the nature of the object / subject of comparison / contrasting.

The lexical content of the possessive LSM slots [SOMEONE/SOMETHING (property)] and [M (property)] was classified according to the characteristics of objects / subjects of property into three groups: *animate objects of property*, *objects of material property*, *objects of intellectual property*. In all three languages there was established the prevalence of the *objects of intellectual property* group (56% (Eng.) / 62% (It.) / 61% (Ukr.)). Specific of Italian is the absence of lexemes to denote the *objects of material property*.

Within the notional LSM (the qualitative scheme) there was offered classification covering the correlation between the teacher's personal / professional features that affect the educational process: *a student – a teacher's personality, a profession – an educational institution.*

All the LSMs of PAs contain slots marked with logical operators ($[(-)\exists / \forall] / [\exists / \forall] / [\exists_\chi / (-)\exists_\chi] / [\approx\exists / \approx\forall] / [(-)\subseteq] / [\rightarrow / (-)\rightarrow] / [\leftarrow / (-)\leftarrow]$), to denote verbal vocabulary of certain semantic classes. The developed classification includes 15 semantic classes of verbs (SVC). 3 SVCs show the maximum frequency of use: *SVC of being / existence* (Eng. – 54,5% / It. – 47,4% / Ukr. – 45,9%); *SVC of social relations and influences* (Eng. – 8,3% / It. – 15,3% / Ukr. – 13,5%); *SVC of ownership* (Eng. – 8,3% / It. – 10,2% / Ukr. – 8,1%). In English the most frequent verbs are: *to tell* (5) (SVC of speech activity) and *to make* (4) / *to work* (4) (SVC of qualitative condition (process)) of the actional LSM slots $[\rightarrow / (-)\rightarrow] / [\leftarrow]$; in Italian: *amare* (5) (SVC of emotional and mental state) and *insegnare* (4) (SVC of social relations and influences) of the actional LSM slots $[\rightarrow] / [\leftarrow]$; *esistere* (4) (SVC of being / existence) of the taxonomic LSM slots $[(-)\exists]$; in Ukrainian: *виховувати* (8) (SVC of social relations and influences) of the actional LSM slots $[\rightarrow / (-)\rightarrow] / [(-)\leftarrow]$; *любити* (4) (SVC of emotional and mental state) of the actional LSM's slots $[\rightarrow / (-)\rightarrow]$.

As a result, it is concluded that the British, Italians, and Ukrainians have a common understanding of the key status of the teacher in the contemporary educational process, but each linguistic culture (in PAs in our research) demonstrates the diversity of its reflection, not only with the help of linguistic means, but also at the deep mental and speech level, represented in this thesis by LSMs. Such conclusions are based on the analysis of 5 generalized LSMs for all the three languages, where the teacher (M) is identified as a major subject, who is affected and who affects a set of subjects / objects being the components or related to the pedagogical process. The peculiarity of Ukrainian culture lies in paying more attention to the variety of the teacher's role manifestations apart from his / her professional titles, which contrasts to English and Italian cultures.

The *prospects* of further research may cover the building of logical and semiotic models of PAs objectification of the concept STUDENT / PUPIL in English, Italian,

Ukrainian, which will enable the analysis of PAs from the standpoint of one more subject of the pedagogical process – the student / pupil.

Keywords: logical and semiotic modelling, pedagogical aphorism, concept PEDAGOGY, concept TEACHER, logical and semiotic model (LSM), logical operator, taxonomic LSM, comparative LSM, notional LSM, possessive LSM, actional LSM.